

Moje ŽIVÁ ABECEDA

NÁMĚTY A POZNÁMKY PRO ZAČÍNÁJÍCÍ UČITELE

V prvních hodinách seznámíme žáky s prostředím školy: vstup do školy (zabezpečovací zařízení), jak nalézt svou třídu, WC, tělocvičnu, jídelnu, případně školní družinu... Společně si prohlédneme bezprostřední okolí školy i příjezdovou komunikaci a nacvičujeme přecházení přes vozovku. Děti učíme hrou, předváděním a napodobováním, jak se chovat při vyučování i o přestávkách. Žáci se učí zdravít, případně oslovovat dospělé, učí se být přátelští k sobě navzájem.

Moje ŽIVÁ ABECEDA byla sestavena tak, aby v dětech vyvolávala radost, veselí a pohodu. Využijeme každé příležitosti, aby měly důvod a příležitost se zasmát (humorné říkanky, obrázky, hádanky, dětmi vymyšlená slova nebo věty). Zohledňujeme a uplatňujeme náměty a postupy uvedené v metodické poznámce na 3. straně obálky Mojí ŽIVÉ ABECEDY.

Pro celou učebnici platí, že se žáci do výuky aktivně zapojují. Hovoří převážně oni a vyučující jejich práci jen řídí, usměrňuje a pomáhá jim tak, aby celá hodina měla spád.

Strany 3, 4, 5, 6, 7, 8 – písmena o O, a A, e E, u U, i I

Protože žáci prošli v posledním ročníku mateřské školy předškolní přípravou, těší se na nové/jiné poznatky a zážitky, které jim nabídne škola. Můžeme tedy hned začít poznáváním nových písmen na prvních stránkách Mojí ŽIVÉ ABECEDY. Zjistíme, která písmena už děti znají. Písmena nakreslí nebo vymodelují a vnímají jejich tvar i zvukovou podobu. Hovoříme i o tom, co zobrazují ilustrace.

Úvodní dějové ilustrace

Náměty pro mluvní cvičení (práce s ilustracemi) mohou být např.: **vesnice** v okolí, *kostel, kolo, bezpečnost; domov, ložnice, kuchyň, osoby, činnosti; pohádky, co umí Ema, co umíš ty; koupelna, hygiena.*

Pro rozvoj komunikačních dovedností využijeme vždy úvodní říkanku a obrázek. Opakujeme z paměti jednotlivé verše, dvojverší i celou říkanku. Pozorujeme nacvičované písmeno, žáci ho hledají a barevně vyznačují v textu říkanky. Pokud je ve třídě k dispozici interaktivní tabule, lze na ní zobrazovat vše, co vyznačují a píšou do sešitů. Žáci o obrázku vyprávějí buď tak, že popisují slovy jednotlivé věci a osoby, nebo podle obrázku a říkanky vyprávějí příběh, který se tam odehrává. Mohou děj dále rozvíjet, např.: *Zloděje honí policie... Tátovi uteklo vajíčko, a tak... Ema dopletla svetr a teď začne plést... Děti vyplavily koupelnu a... Vymyslet si mohou i tak, aby spolužáky rozesmáli.*

str. 3, cv. 1 Dělení slov na slabiky a určení náslovné hlásky

Žáci obrázky pojmenují, vysloví tyto názvy po slabikách a vyznačí tečkami počet slabik. Potom vysloví náslovnou hlásku a napíší příslušné písmeno. Hrajeme si s významy slov:

O jednotlivých obrázcích žáci říkají věty nebo jen slovní spojení, např.: *jaké co je (oči jsou modré, zelené, zavřené, otevřené).* Lze zde uplatnit, co o daném obrázku vědí (*ovce se pase, dává vlnu, může být bílá nebo strakatá...*). Mohou hrát hru ANO – NE: žáci musí poznat chybná, nesmyslná vyjádření (*opice žijí v lese za naším městem/vesnicí, osel má 6 noh...*)

1. Řekněte, co je na obrázcích. Tečkami vyznačte počet slabik a napište počáteční písmeno O.

○ ○ ○ ○ ○ ○

str. 3, cv. 2 Nácvik psaní/kreslení nacvičovaného písmene a jeho pojmenování/čtení (rozlišování malého/velkého písmena)

2. Čtete a napište písmena. Ó, ó vyslovte dlouze.

Psaní (kreslení, modelování) a výslovnost samohlásek žákům potíže nedělá, znají je z mateřské školy. Pozornost je třeba věnovat písmenu „a“ (na str. 4), které má jiný tvar tištěný a jiný tvar psaný nevázaným písmem. Tento tvar budou žáci používat i nadále v Mojí ŽIVÉ ABECEDĚ i v Mém SLABIKÁŘI. Pokud píšou do písanek vázaným psacím písmem, tištěné písmo jen napodobují / kreslí písmena podle předlohy. Cílem této činnosti je čtení, nikoliv samotné psaní. S nápodobou tiskacích písmen projevujeme hodně trpělivosti a tolerance.

str. 3, cv. 3 Procvičování učiva a rozkládání slov na hlásky

Cvičení tohoto typu slouží k procvičování učiva a rozkládání slov na jednotlivé hlásky. Pracujeme podle zadání v učebnici a dáváme další příklady, např. formou hádanek: *Co je to? kolo, sůl, dům, pole, šašek, řeka...*

samostatná práce

Jako samostatnou práci můžeme zadat psaní do písanek. Zohledňujeme náměty a postupy uvedené v jednotlivých písankách.

Na dalších stranách, které se zabývají nácvikem samohlásek (str. 4–8), postupujeme podobně, s invencí vyučujícího a s cílem, aby žáky učení bavilo, aby se na ně těšili. Výuku toho, co znají a bezpečně ovládají, zbytečně neprotahujeme.

Nové písmeno (souhláska) a vyvození slabik

Náměty pro str. 9 můžeme uplatnit i pro str. 13, 17, 21, 29.

str. 9 Vyvození písmene a hlásky m M – obrázek, říkanka

Ověříme si, kolik žáků už písmeno m M zná. Dále pracujeme s obrázkem, ptáme se: *co je na něm, jak meloun jíme; mluvíme o významu zeleniny a ovoce*. Opakujeme zpaměti jednotlivé verše, dvojverší i celou říkanku. Pozorujeme nacvičované písmeno, žáci ho hledají a barevně vyznačují v textu říkanky (současně může jeden žák pracovat na tabuli). Žáci vypravují o obrázku buď tak, že popisují slovy jednotlivé věci a osoby (pojmenují je), nebo si podle obrázku a říkanky vymýšlejí příběh, reálný nebo pohádkový, vymyšlený (*v pohádkovém melounu je...; vydlabaný meloun jako lodička; meloun se kutálí z kopce, dole se rozbije a vyskočí z něj...*). Písmeno m M modelujeme a kreslíme jeho tvar, kterým ho žáci budou dále zapisovat.

str. 9, cv. 1 Dělení slov na slabiky a oddělení náslovné hlásky

Žáci obrázky pojmenují, vysloví tyto názvy po slabikách a vyznačí tečkami počet slabik. Potom vysloví náslovnou hlásku a napíší příslušné písmeno:

mo | týl . . M
ov | ce . . O nebo o | več | ka . . . O

Hrajeme si s významy slov:

Žáci říkají o jednotlivých obrázcích věty nebo jen slovní spojení, např.: *jaké co je, k čemu to slouží...* Mohou zde uplatnit, co o daném obrázku vědí. Dále mohou hrát hru ANO – NE, v níž musí poznat chybná nebo nesmyslná vyjádření, všichni volají ANO × NE. Pokud žáky nic nenapadá, pomůže vyučující. Žáci pochopí princip a přidají se s vlastními nápady. Uděláme vše proto, aby hodina byla veselá a měla spád.

str. 9, cv. 2 Čtení skupin známých písmen

Pracujeme s délkou samohlásek (např. *vyznač barevně písmena, která přečteš dlouze*). Mohou rozlišovat velká a malá písmena (*vyznač barevně všechna velká písmena*); nebo obtížnější: *vyznač malé písmeno, které přečteš dlouze*. Žáci obtahují slabiky s písmenem M.

str. 10, cv. 2 Vyvození slabik s novou souhláskou (též str. 14, 18, 22, 26, 30)

Spolu s první souhláskou m M a každou další osvojenou souhláskou probíhá nácvik slabik jako významotvorného celku. Žáci neskládají slabiky z písmen, ale vnímají je ve spojení s návodnými obrázky jako celek. Říkají: *malina – MA, meloun – ME...* (Při psaní si žák říká polohlasně slabiku nebo slovo po jednotlivých písmenech a při tom je rovnou zapisuje.)

3. Říkejte názvy obrázků po písmenech a vyznačte, na kterých místech ve slovech slyšíte O. Tvořte věty.

Below each illustration is a row of four empty boxes for writing.

1. Napište, jak slova začínají. Tečkami vyznačte počet slabik. K obrázkům říkejte věty, např.: *Makovice je plná maku. Matina je sladká.*

Each illustration has a small box next to it for writing the starting letter and a larger box for writing the word.

2. Čtete skupiny písmen. Slabiky obtahujte, můžete si je septem říkat po písmenech.

MmuE miaÁ UmMó

MA ME MI MO MU

2. Pojmenujte vždy obrázek a přečtete slabiku. Říkejte: *malina – ma, meloun – me, motýl – mo, mimino – mi, muchomírka – mu*. Tečkovaně vytištěné slabiky obtahněte.

Below each illustration is the word in lowercase letters (ma, mo, me, mi, mu) and a dotted line for tracing.

Skládání slov ze slabik

Ze slabik žáci skládají slova: MÁ MA, MÁ ME, MÁ MU... a přidávají další známá písmena: E MA, E MU, E MO! Vnímají tak slabiku v její funkci významotvorné (tvoření slov spolu s chápáním jejich významu) i v funkci formální (rytmus a členění slov).

Při nácvičku můžeme postupovat v následujících krocích:

- 1) Žáci pojmenují obrázek a přečtou slabiku

meloun	me
meloun	ME

Při prvním kroku hrajeme hru: *hledej kamaráda* – žáci si mimo lavice rozdají karty ze Souboru demonstračních obrázků pro vyvození slabik (kód 092711) a Souboru slabik a slov k Živé abecedě (kód 092712) a hledají se navzájem. Ostatní skládají stejným způsobem kartičky z kartonové přílohy, která je součástí učebnice.

- 2) Po nacvičení 1. kroku postupujeme tak, že žáci sledují obrázek očima a čtou jen slabiky.

- 3) Ten, kdo zvládl 2. krok, může číst jen slabiky.

Ke krokům 2) a 3) můžeme přidat hru *na postřehování* – ukážeme obrázek a žáci zvednou kartičku s příslušnou slabikou nebo ukážeme kartičku se slabikou napsanou malými písmeny a žáci zvednou kartičku vytištěnou hůlkovým písmem a naopak.

- 4) Ze známých slabik skládají žáci krátká slova: MÁ MA, MÁ ME, MÁ MU... a přidávají další známá písmena: E MA, E MU, E MO! Čtení prvních slov je důležité spojovat s jejich významem, např. tak, že žák přečtené slovo ihned užije ve větě nebo ve slovním spojení:

- MÁMA (*naše máma, moje máma, milá máma*),
- MÁME (*máme pejska a kočku*).

Při psaní si žák říká polohlasně slabiku nebo slovo po jednotlivých písmenech a při tom je rovnou zapisuje. Slova, která žáci již dokážou dobře číst jako celek, potom snadno rozloží na hlásky. Při psaní neopisují každé písmeno zvlášť, ale přečtené slovo dokážou analyzovat a po hláskách si je nadiktovat.

1. Čtete slova ve sloupcích a potom stejná slova k sobě připojte. Zavolejte na mámu a na Emu. Volejte na sebe navzájem. Uvedená slova užijte ve větách, např.: *Máme rádi Emu. Mámo, Emma tu není. Emi, kde jsi?*

MÁ	máme		
MÁM	má		
MÁME	mám		
MÁMA	mámu	EMA	Emu
MÁMU	máma	EMO!	Ema
MÁMO!	mami!	EMU	Emi!
MAMI!	mámo!	EMI!	Emo!

Čtení dvojslabičných slov probíhá podle schopností žáků jako:

- čtení celých slov;
- vázané slabikování;
- sekané slabikování (tomu se snažíme spíše předcházet důkladným nácvičkem čtení slabik a celých slov).

1. Věty přečtete, poslední větu napište.

Máme Elu, Emila a malou Olu.
Malá Ola mele ma, ma, ma, má.

Mele a mele

Práce s celými slovy je radostnější a efektivnější než práce s izolovanými písmeny. Již po probrání prvních souhlásek mohou žáci skládat věty smysluplné i věty „pro zasmání“. Najdou-li pochopení u vyučujících, stane se pro ně počáteční čtení radostí, hrou i zábavou. I čtením humorných nebo nonsensových vět se žáci učí číst a čtenému rozumět.

Přechod mezi jednotlivými způsoby čtení závisí na individuálních možnostech žáků. S žáky, kteří slabikují, dále procvičujeme čtení formou různých her na postřehování slabik. Společně s ostatními pak cvičíme i **postřehování větších celků**:

- slov složených ze tří písmen (slova dvojslabičná i slova jednoslabičná se zavřenou slabikou: LES, OTA, EMA, OLA; MÁM, SEM, PES, TAM...);
- slov složených ze čtyř písmen (slova dvojslabičná: MÁMA, SAMA, TOPÍ, MELE, PILA...).

Toto **postřehování probíhá bez slabikování** – žák se cvičí v globálním vnímání a zapamatování si obrazů celých slov. Ke slabikování děti nikdy nenutíme.

Na dalších stranách s nácvičkem nových souhlásek a s nácvičkem čtení slabik postupujeme podobně. Pracujeme podle zadání u jednotlivých cvičení a předpokládáme invenci, vynalézavost, nápady a důvtip vyučujícího s cílem, aby učení žáky bavilo, aby se na ně těšili. Výuku toho, co žáci znají a bezpečně ovládají, zbytečně neprotahujeme.

Závěrečné poznámky

Veškerá činnost v předslabikářovém období by měla být organizována tak, aby byla pro žáky zábavná, zajímavá a pestrá – neměla by je nudit ani přetěžovat. Do hlasitého čtení má být v každém dni zapojen každý žák (slabší čtenáři mohou číst ve dvojici nebo i ve větší skupině; tempo čtení se v těchto případech přizpůsobí možnostem slabšího čtenáře, rychlost čtení usměrňuje vyučující).

Zvláštní pozornost v tomto období věnujeme vedle pomalejších čtenářů také žákům, kteří již čtou plynule. I těmto žákům je zapotřebí zajistit možnost individuálního rozvoje (tzn. čtení přiměřených textů, řešení čtenářských úkolů) a nenutit je, aby nacvičovali písmena a slabiky, které zvládli již před vstupem do školy.

Žáci, pro něž je práce s *Mojí ŽIVOU ABECEDOU* zábavou, jsou pozitivně motivováni, čtou rádi, a to se odráží i v pozitivním přístupu rodičů. K žákům, u nichž se hned na počátku projeví obtíže při rozlišování písmen a odezírání slabik (i když ještě není diagnostikována např. dyslexie nebo jiná porucha učení), je třeba přistupovat s velkým citem a pracovat s nimi tak, aby u nich nevznikla psychická bariéra, která může ve vztahu ke čtení hraničit až s neurózou a strachem ze čtení. Žákova nedůvěra ve vlastní schopnost číst budí pochopitelně nechuť ke čtení jako k činnosti, jež mu působí trápení. Je velkým úkolem a posláním elementaristů toto nepřipustit. S tím je třeba seznámit také rodiče, aby ani oni nevyvíjeli na dítě nátlak, pokud nebudou s jeho výkonem nejprve spokojeni, a tak v něm nevyvolali pocit strachu a ohrožení při každém pokusu číst. **Je třeba, aby i rodiče akceptovali fakt, že na počátku je důležitější vztah dítěte ke čtení než jeho momentální výkon.**

Délka předslabikářového období závisí na schopnostech žáků, na úrovni třídy a na zkušenosti vyučujícího. Průměrně se pohybuje kolem šesti týdnů.